

تحلیل فضایی توزیع خدمات شهری در محلات شهر میبد

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۴۰۲/۰۸/۰۵

تاریخ دریافت مقاله: ۴۰۲/۰۶/۲۳

محمد صادق طالبی* (استادیار گروه جغرافیا دانشگاه میبد، میبد، ایران)

چکیده:

یکی از اصول توسعه پایدار شهری، دستیابی عادلانه شهروندان به خدمات شهری است و این مهم زمانی محقق می‌شود که اراضی و منابع مختلف شهری، به طور برابر میان واحدهای فضایی و اجتماعی شهر تخصیص یابد؛ موضوعی که تاکنون در اغلب شهرهای ما عینیت بیرونی نداشته و از این رو توزیع نامتناسب خدمات در سطح نواحی شهرها یکی از نمادهای بارز ناپایداری شهری قلمداد می‌شود. هدف این پژوهش، بررسی و تحلیل وضع موجود توزیع فضایی کاربری‌های اساسی خدمات شهری در محلات شهر میبد بر اساس جمعیت، مساحت و سرانه کاربری‌های مذکور می‌باشد. روش تحقیق حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی است که از خدمات عمومی محلات شهر میبد صورت پذیرفته است. اطلاعات مورد نیاز از منابع کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که، خدمات عمومی به طور عادلانه در بین نواحی شهر توزیع نشده و لازم است در مدیریت شهری به مقوله عدالت فضایی در توزیع خدمات شهری، مؤلفه جمعیت و نیازهای آن را مورد توجه قرار داد.

واژه‌های کلیدی: تحلیل فضایی، خدمات شهری، میبد، محیط شهری.

مقدمه

روند شهرنشینی و شهرگرایی جمعیت در ایران در طول چند دهه اخیر شدت گرفته و غالب جمعیت کشور شهرنشین شده‌اند (اسماعیل زاده و فرهودی، ۱۴۰۰: ۹۸). با گسترش شهرنشینی، مقوله کیفیت محیطی برای برنامه‌ریزان و شهروندان مورد توجه قرار گرفته و اصولاً طرح مباحث کیفیت محیطی با توسعه شهرنشینی همراه بوده است. صرف نظر از ماهیت کیفیت محیطی که متأثر از شرایط اقتصادی، سیاسی، اداری و اقلیمی است ارائه کیفیت محیطی از دیرباز به عنوان یکی از شاخص‌های بارز مدنیت مطرح بوده است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۹). به دلیل ناهمگونی شخصیتی شهروندان دسترسی به کیفیت محیطی تحت تأثیر شیوه توزیع این خدمات در جامعه است و دسترسی به امکانات ثابت در یک مکان فقط محدود به محل قرارگیری این گونه خدمات می‌باشد. برای توزیع مناسب کیفیت محیطی در سطح شهر و دسترسی بهینه شهروندان لازم است تقسیمات کالبدی شهر به صورت شهر، منطقه، محله، واحد همسایگی و واحد مسکونی صورت پذیرد (رفعیان و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۶). از جهت دیگر ایجاد خدمات عمومی و همگانی و عمران زمین با کاربری‌های عمومی الگوی استفاده از اراضی اطراف را به طور مستقیم شکل می‌دهد. در نتیجه ارزش اراضی همجوار به وسیله اقدامات عمومی تحت تأثیر قرار می‌گیرد (علی محمدی و الماس پور، ۱۳۸۱: ۶۰). و در بسیاری از موارد سبب مهاجرت‌های درون شهری و نابودی بعضی محله‌ها می‌گردد. این مهاجرت‌ها که غالباً به تغییر محل سکونت افراد به طور اختیاری به سایر نواحی شهر صورت می‌گیرد سبب نابسامانی‌های اجتماعی - فرهنگی و بی‌قوارگی فیزیکی - کالبدی و کاهش حس همسایگی شده است (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۰۵). در حالی که توزیع کیفیت محیطی زمانی می‌تواند از کارایی و توانمندی لازم برخوردار شود که بر سیستم مدیریت مشارکتی و پاسخگویی به نیازها و خواسته‌های شهروندان مبتنی باشد (احدنژاد و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۵).

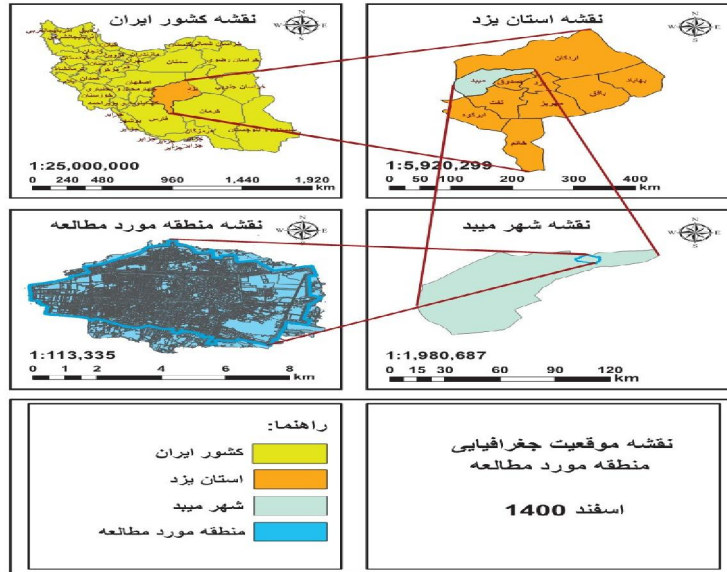
توزیع خدمات شهری از کلیدی‌ترین عناصر شهری جهت افزایش سطح رفاه اجتماعی مردم شهر می‌باشد (آزادی، ۱۳۹۵: ۵۴). انقلاب صنعتی رشد شتابان شهرها را باعث شد، به طوری که جمعیت شهرنشین در جهان از حدود ۳ درصد در سال ۱۸۰۰ میلادی به ۶۸/۹ درصد در سال ۲۰۰۵ رسید و در نتیجه، شهرها به طور ناموزون شروع به توسعه نمودند و مسایل حاد بهداشتی، آموزشی، مسکن و اشتغال در شهرهای پرجمعیت به وجود آمد و تعادل در روابط اجتماعی و انسانی بین ساکنین شهرها به هم خورد و شهرها با کمبود شدید خدمات آموزشی، بهداشتی و درمانی، گذران اوقات فراغت و... روبرو شدند (ضیاء توانا و قادرمزی، ۱۳۸۸: ۱۲۵ و درودی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۱۳).

بی‌توجهی به سلسله مراتب کیفیت محیطی و تقسیمات کالبدی شهر در طرح‌های جامع شهری در ایران باعث شده الگوی مناسبی از سلسله مراتب جهت کیفیت محیطی در شهر وجود نداشته باشد. از نقطه نظر جغرافیایی، توزیع فضایی عادلانه امکانات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آنها مترادف با عدالت اجتماعی است، زیرا از یک سو، توزیع ناعادلانه خدمات شهری منجر به بحران‌های اجتماعی و ایجاد مشکلات پیچیده فضایی (زیاری و زرافشان، ۱۳۸۵: ۸۹) و از سوی دیگر، توزیع عادلانه باعث کاهش سفرهای درون شهری و تأمین نیازهای شهروندان در همان محله خواهد شد که این امر با بهبود سیستم حمل و نقل شهری در زمینه توسعه گره‌های اتصالی بین خدمات شهری باعث نشاط اقتصادی شهر و افزایش سطح آسایش و رفاه شهروندان می‌شود (Abdulmohit et al, 2010: 23). در حال حاضر نیاز به خدمات و زیرساخت در نواحی شهری به سرعت در حال افزایش است و این در حالی است که بیشتر دولت‌ها فاقد منابع مالی کافی برای پاسخ‌گویی به این نیازها هستند (Weber et al, 2016: 38). زمانی مردم معتقد بودند که شهر را باید شهرسازان از قبل طراحی کنند و اگر نظم شهری از بالا ایجاد نشود شهر به کلی فاقد نظم خواهد بود اما به تعبیر کریستوفر الکساندر به مرور زمان معلوم شد که ساختار شهرهای امروزی بسیار عمیق‌تر و پیچیده‌تر از نقشه و طرح‌های جامع است و هیچ لحظه‌ای در شهر لحظه پایان و هدف نهایی نیست (حیدری، ۱۳۹۵: ۱۳۵). ساخت فضایی نابرابر، ساخت هندسی نابرابر قدرت در جامعه است و منشا ناهمگونی فضایی در شهرها ریشه در چهار عرصه نابرابر غیرفضایی یعنی نظام اقتصادی، سیاسی-اجتماعی، زیستی و نظام مدیریتی دارد (اسدی و کلاته میمری، ۱۴۰۱: ۱۷۲). این رفع بی‌عدالتی نیازمند تصویب سیاست‌های همگانی شفاف و واضح از سوی دولت‌ها، وضع قراردادهای جدید و افزایش همبستگی شهروندان در محلات می‌باشد (رفیعیان و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰۴). همچنین در جهت رسیدن تمامی ساکنان شهرها به نیازهایشان به صورت یکسان مبحث عدالت اجتماعی به وجود می‌آید (عبودی، ۱۳۸۹: ۶۰). هاروی بکارگیری عدالت اجتماعی را در تحلیل‌های جغرافیایی، انقلاب در تفکرات جغرافیایی می‌داند (حسین زاده، ۱۳۹۶: ۱۱۱). تحقق عدالت به معنی فراگیر آن مستلزم کارایی اقتصادی نیز می‌باشد (Galster & Hesser, 1981: 742). بی‌تردید مفهوم رفاه اجتماعی، وابستگی مستقیم با عدالت اجتماعی دارد این مفهوم اگرچه همواره در عرصه اخلاق و جنبش‌های سیاسی مطرح بوده ولی در عرصه برنامه‌ریزی کمتر مجال ظهور داشته است. در واقع یکی از تناقضات عمده شهرسازی مدرن این است که علی‌رغم این که تمام محیط زندگی مردم شهر را می‌سازد و سازمان می‌دهد در این مورد مسئولیتی برای خود قائل نیست (امین صالحی، ۱۳۸۷: ۵۶). امکانات جدید در حیات شهری نه تنها از طریق سازماندهی مطلوب فنی بلکه از طریق درک دقیق جامعه شناختی در دسترس ما قرار می‌گیرند (جاجرمی و کلت، ۱۳۸۵: ۱۳).

میزان تقاضا جهت سکونت در مناطقی که از خدمات عمومی مناسبتری برخوردارند نسبت به مناطقی که از این مزیت محرومند بیشتر است (تاجبخش، ۱۳۸۶: ۷۰). به عبارتی میزان و چگونگی کیفیت محیطی نقشی مؤثر در جابجایی جمعیت و تغییرات جمعیتی در مناطق شهری داشته است، لذا توزیع کیفیت محیطی باید به گونه‌ای باشد که عدالت فضایی را برقرار نماید (Qiaing et al, 2018: 6 & Orselli et al, 2017:76). با رشد مناسبات سرمایه‌داری در شهرها، اقتصاد زمین به دلیل محدودیت عرضه زمین و تقاضای روز افزون آن به یکی از عرصه‌های مهم ثروت اندوزی و تشدید نابرابری اجتماعی در شهرها بدل شده که به نوبه خود به مشکلات برنامه‌ریزی و طراحی شهری افزوده است (توفیق، ۱۳۷۰: ۵۶). عوامل مؤثر بر جدایی‌گزینی‌های فضایی تمام می‌تواند به تمرکز فقر در محله‌ها و در مواردی خاص به گتوها و زاغه‌های مخروبه شهری بینجامد (دهقان، ۱۳۸۰: ۱۳۷). وجود نابرابری و عدم تعادل فضایی در ساکنین نواحی مختلف یک شهر به هیچ وجه پدیده‌ای جدید در هیچ یک از شهرهای جهان نیست، اما در کشورهای در حال توسعه به دلیل فاحش بودن تفاوت‌های اجتماعی-اقتصادی و نابرابری و عدم تعادل در خدمات شهری، تفاوت فضایی شهرها تشدید شده است (لاله پور و همکاران، ۱۴۰۳: ۵۲ و متولی، ۱۴۰۳: ۱۲۲). ادامه توزیع ناعادلانه کیفیت محیطی و عدم دسترسی مناسب به این خدمات باعث تشدید بی‌عدالتی فضایی و به چالش کشیده شدن روند توسعه پایدار شهری خواهد بود (Campbell et al, 1976: 76 and Jen & Ting, 2088: 163). خدمات شهری در شهرها و به خصوص در محلات در شکل‌گیری نظام‌های شهری نقش بسیار مهم و حیاتی ایفا می‌کنند، هم‌چنانکه لازمه توسعه پایدار در شهرها و محلات شهری وجود خدمات شهری می‌باشد. در سالهای اخیر در شهر میبید هم مشکلات ناشی از توزیع نامناسب خدمات شهری، از قبیل تراکم جمعیت، آلودگی‌های زیست محیطی ناشی از گسترش صنایع، جدایی‌گزینی گروه‌های انسانی، جابجایی جمعیت، پراکندگی محلات و محله‌ای بودن و... باعث شده است که هم‌اکنون یکی از مسائل میبید گسترش شهر از اطراف، پراکندگی شهر و نداشتن دسترسی مناسب بعضی از محلات به کیفیت محیطی باشد که باعث افت کیفیت زندگی در بعضی از نواحی شهر گردیده است. البته هیچ کس به دنبال حداکثر دسترسی نیست بلکه تنها مایل است سطح بهینه‌ای از آن را داشته باشد.

موقعیت و ویژگیهای طبیعی میبید

شهرستان میبید با وسعت ۱۲۶۶ کیلومتر مربع در عرض ۳۲ درجه و ۴ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۱۹ دقیقه شمالی و طول ۵۳ درجه و ۳۲ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی واقع گردیده است. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۰۹۰ متر است.

شکل (۱) نقشه محدوده مطالعاتی منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

میبید با مساحت ۱۲۷۱ کیلومتر مربع در سال ۱۳۵۵ دارای ۳۱۵۰۱ نفر جمعیت بوده، جمعیت شهرستان در سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۴۸۴۹۷ نفر، ۵۹۱۴۱ نفر و ۷۵۵۱۳ نفر بوده است. در سال ۱۴۰۰ با جمعیت ۸۲۴۴۰ نفر در مکان دوم جمعیت استان قرار دارد.

تراکم نسبی جمعیت این شهرستان در سال ۱۳۹۵ برابر ۵۸/۴۸ نفر و در سال ۱۴۰۰ برابر ۶۱/۹۸ نفر در هر کیلومترمربع تعیین شده است. بالا بودن تراکم نسبی جمعیت به دلیل کوچک بودن مساحت این شهرستان است.

روش تحقیق

باتوجه به ماهیت موضوع و اهداف تحقیق، رویکرد حاکم بر فضای تحقیق توصیفی-تحلیلی است.

جامعه آماری تحقیق ۱۱ محله شهر میبید در قالب ۵ ناحیه شهری واقع در محدوده قانونی شهر است و جمعیت موجود آن به صورت یک جامعه آماری لحاظ گردیده و بر مبنای آن تراکم و سرانه‌ها از لحاظ کمی و کیفی سنجیده می‌شود.

ناحیه‌بندی و منطقه‌بندی شهر میبد

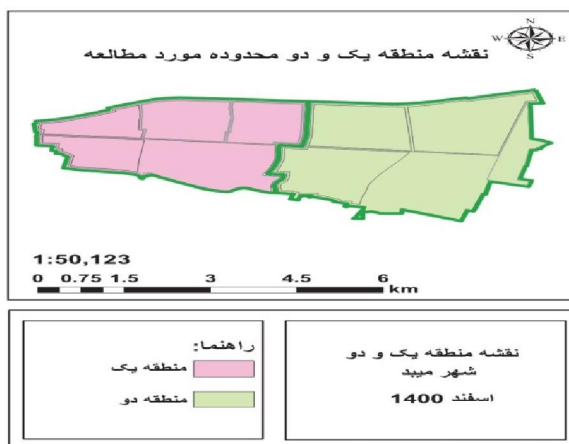
ناحیه بندی، روشی است که از طریق آن با توجه به کارکردهای داخلی شهرها از زمین‌های شهری استفاده صحیح به عمل می‌آید. در ناحیه‌بندی سعی بر این است که کیفیت محیطی از جمله بیمارستان، مدرسه، مسجد، خیابان و محل‌های گذران اوقات فراغت در هر ناحیه با سهولت در دسترس همه مردم منطقه قرار گیرد (حیدری، ۱۳۹۵: ۱۲۹).

از جمله اهداف و امتیازات ناحیه‌بندی حرکت به سوی عدالت فضایی است که منجر به عدالت اجتماعی می‌شود (دهقان منشادی، ۱۳۹۵: ۲۴). از طرفی نوع کاربری‌ها در محلات مختلف می‌تواند عاملی بر توسعه یا عدم توسعه محلات باشد اگر محیط ساخته شده و نوع کاربری‌ها راه سودمندی برای سرمایه‌گذاری باشد می‌تواند به انباشت سرمایه کمک کند اما اگر ویژگی کاربری باعث شود که در مدت زمان کوتاه کهنه و منسوخ شود ممکن است مانعی در راه سرمایه‌گذاری قلمداد گردد (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۰۵).

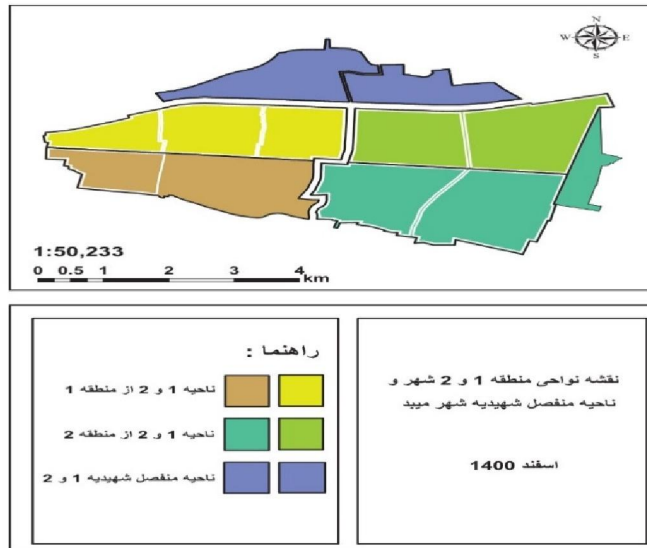
محدوده قانونی شهر میبد مساحتی حدود ۳۲۸۰ هکتار و بر اساس طرح جامع پیشنهادی میبد دارای دو منطقه شمالی و جنوبی و ناحیه منفصل شهیدیه می‌باشد.

منطقه ۱: در وضع موجود منطقه یک، مساحتی در حدود ۱۱۴۰ هکتار و جمعیتی معادل ۲۲۶۲۵ نفر را در بر گرفته و شامل دو ناحیه شرقی و غربی که در شکل ۲ و ۳ مشاهده می‌شود.

منطقه ۲: در وضع موجود منطقه دو، با مساحتی حدود ۱۵۴۰ هکتار و جمعیتی معادل ۲۹۱۸۵ نفر را در بر گرفته است.

شکل (۲): منطقه ۱ و ۲ شهر میبد

شکل (۳): نواحی منطقه ۱ و ۲ شهر و ناحیه منفصل شهیدیه شهر میبد

محله بندی شهر میبد

محله کوچکترین واحد تقسیمات شهری است که در برنامه ریزی کیفیت محیطی مد نظر قرار گرفته است.

باغشهر میبد متشکل از ۱۱ محله است و به صورت ذیل تفکیک گردیده است که در ادامه به صورت اجمالی معرفی خواهند شد.

محله ۱-۱-۱، در شمال شهر و هم مرز با محدوده اردکان قرار گرفته که به نام شهرک پانزده خرداد شناخته می شود و از دو جهت شمال و شرق به محدوده قانونی شهر و از جنوب به محله ۱-۱-۲ و حد غرب به خیابان امام خمینی (ره) محدود می گردد. در طرح جامع به عنوان محدوده استقرار صنایع و خدمات کلان شهری مشخص شده است. در حال حاضر سطح غالب این محله را اراضی بایر تشکیل می دهد و مساحتی حدود ۱۶۷/۴ هکتار و جمعیت آن نفر ۲۶۴ دارد.

محله ۱-۱-۲، در قسمت شمال به محله ۱-۱-۱ و حد شرق به بلوار مدرس (سنتو) با عرض ۵۰ متر و حد جنوب به خیابان میرباقری و در غرب به خیابان امام خمینی (ره) محدود گردیده است. قسمت جنوبی این محله در محدوده بافت تاریخی این شهر واقع گردیده است. سطح غالب این محله را اراضی با کاربری باغات و مزارع تشکیل داده که در سالهای اخیر به واسطه کم آبی بر روی باغات و زمینهای زراعی ساخت و ساز مسکونی صورت گرفته است، مساحت این محله حدود ۲۱۸/۱ هکتار و جمعیت آن ۴۷۹۴ نفر می باشد.

محل ۱-۱-۳، در قسمت شمال به محل ۱-۱-۲ و حد شرق به محل شهیدیه ۱ و بلوار مدرس و در سمت غرب خیابان امام (ره) و در حد جنوب به خیابان سعیدی محدود می‌گردد. قسمت شمالی محل در محدوده بافت تاریخی این شهر واقع گردیده است. سطح غالب این محل را اراضی با کاربری باغات تشکیل داده است، مساحت این محل در وضع موجود حدود ۱۹۹/۷ هکتار و جمعیت آن ۶۳۳۸ نفر می‌باشد.

محل ۱-۲-۱، محله‌ی عشرت آباد در جبهه شمال غرب شهر و در جوار شهر اردکان قرار گرفته که در دو دهه اخیر به زیر ساخت و ساز رفته است. از سمت شمال به اردکان و حد شرق به خیابان امام (ره) و حد جنوب به محل ۱-۲-۲ که به خیابان آزادگان مشرف می‌شود و در سمت غرب به محدوده قانونی شهر و بلوار رسالت محدود می‌گردد. سطح غالب این محل را اراضی با کاربری باغات و زراعی و مسکونی تشکیل داده و مساحت این محل در وضع موجود ۱۹۱/۶ هکتار و جمعیتی بالغ بر ۱۷۲۶ نفر می‌باشد.

محل ۱-۲-۲، محله‌ی ده آباد، در جبهه غرب شهر میبد واقع گردیده که از شمال به خیابان آزادگان و حد شرق به خیابان امام خمینی (ره) و در سمت جنوب به خیابان کاشانی محدود گردیده است. بخش مرکزی محل بافت تاریخی و فرسوده شهر را دربر گرفته و مساحتی معادل ۳۶۴/۴ هکتار و جمعیت ۱۰۰۸۰ نفر می‌باشد.

محل ۱-۱-۲ (مهرجرد، خانقاه، بیده، بشنیغان و میبد پایین) در بخش غربی شهر میبد واقع گردیده است. در این محل، بسیاری از ابنیه تاریخی نظیر قلعه مهرجرد در قسمت شمالی، آثار تاریخی و بافت فرسوده بیده و خانقاه در قسمت جنوب غربی، چاپارخانه شاه عباسی، خندق، مسجد جامع شهر در حد جنوب شرق و جنوب میبد پایین واقع گردیده است که به لحاظ امکانات فرهنگی و توریستی بسیار غنی است. این محل با مساحت تقریبی ۳۵۱/۶ هکتار جمعیتی معادل ۸۹۲۸ نفر را در خود جای داده است. از جهت مرزبندی در حد شمال به خیابان حایری و قسمت شرقی به محوریت خیابان امام (ره) و در قسمت جنوب به خیابان قاضی میرحسین و از سمت غرب به محدوده قانونی محدود گردیده است.

محل ۱-۲-۲ (میبد بالا، علی آباد، شهرک فجر بیده)، یکی از بزرگترین محلات شهر به حساب می‌آید و در بخش جنوب و جنوب غرب شهر واقع گردیده است. بخشی از بافت تاریخی و فرسوده نظیر کهن دژبیده، یخچال، قنوات و رودخانه صفر مهرجرد را در بر گرفته است که از شمال به خیابان قاضی میرحسین و از شرق به خیابان خواجه رشیدالدین و از جنوب به بلوار ۶۵ متری خرمشهر و در حد غرب به محدوده قانونی شهر محدود می‌گردد. مساحت آن ۴۰۸/۴ هکتار و جمعیتی بالغ بر ۶۱۱۳ نفر در خود جای داده است.

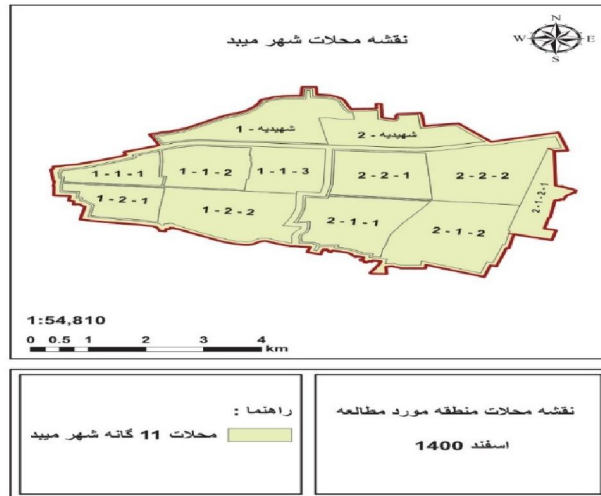
محلۀ ۱-۲-۱، در جنوب شهر میبد واقع گردیده که از سمت شمال به بلوار خرمشهر و از شرق، جنوب و غرب به محدوده قانونی شهر محدود گردیده است. سطح وسیعی از اراضی این محلۀ زمینهای زراعی و باغات هم پیوند تشکیل می‌دهد که طرح جامع کاربری‌های تولیدی، انبار و حمل و نقل را در این محلۀ پیش‌بینی نموده است و مساحتی بالغ بر ۱۴۷/۵ هکتار را شامل می‌گردد و فاقد جمعیت می‌باشد.

محلۀ ۱-۲-۲ (فیروزآباد و کوچک)، از جمله محلات بزرگ، معتبر و پرتراکم شهر محسوب می‌گردد و یکی از مهمترین و با ارزش‌ترین بافت شهر میبد یعنی نارین قلعه و شارسنان قدیمی شهر را در بر می‌گیرد و در مرکز شهر میبد واقع گردیده، از شمال به خیابان ۱۶ متری سعیدی و از شرق به بلوار ۴۵ متری مدرس و در حد جنوب به بلوار ۳۲ متری بسیج و از سمت غرب به خیابان ۲۴ متری امام(ره) ختم می‌گردد. این محلۀ با مساحتی در حدود ۲۷۱/۷ هکتار، ۹۹۶۱ نفر را در خود جای داده است.

محلۀ ۲-۲-۲ (شهرک امام جعفرصادق، بدر آباد و ده شیخی) در جنوب و جنوب شرق میبد واقع گردیده است که مجموعه ادارات شهر را در خود جای داده است. سطح وسیعی از اراضی این محلۀ کاربری زراعی و فضای سبز نظیر پارک بهاران تشکیل داده است. از سمت شمال به بلوار بسیج و در حد شرق به بلوار مدرس و در حد جنوب به محدوده شهر و در حد غرب به خیابان خواجه رشیدالدین ختم می‌گردد که با مساحت ۳۶۰/۴ هکتاری، جمعیت ۳۵۳۸ نفری را شامل می‌شود.

محلۀ شهیدیه ۱، در ضلع شرقی شهر میبد واقع گردیده است و مساحتی بالغ بر ۳۴۸ هکتار با جمعیت ۹۳۸۲ نفر یکی از محلات پرتراکم شهر به حساب می‌آید. در حد شمال و شرق به محدوده قانونی شهر و از سمت جنوب به خیابان ۱۶ متری اعرافی و در حد غرب به بلوار مدرس ختم گردیده است بخش شرقی این محلۀ به اراضی بایر، زمینهای آهکی منتهی شده است که در دهه اخیر از طرف مالکین اراضی اقداماتی جهت توسعه کالبدی و گسترش اراضی زراعی و باغی صورت گرفته است.

محلۀ شهیدیه ۲، در ضلع شرق شهر میبد واقع گردیده و مساحتی بالغ بر ۲۵۱/۲ هکتار با جمعیتی معادل ۵۷۸۲ نفر را در بر گرفته است. از حد شمال به خیابان اعرافی و محلۀ شهیدیه ۱، از سمت شرق و جنوب به محدوده قانونی شهر و از حد غرب به بلوار ۴۵ متری مدرس محدود می‌گردد. شهرک شهدا در سمت جنوب محلۀ دارای بافت جدید و بارجین در مرکز محلۀ دارای بافت قدیم و معتبر شهر می‌باشد.

شکل ۴: محلات ۱۱ گانه میبد

جدول ۱: تراکم ناخالص جمعیتی و تعداد بعد خانوار در وضع موجود

تعداد خانوار (بعد خانوار)	تراکم ناخالص جمعیت(نفردر هکتار)	مساحت (هکتار)	جمعیت (نفر)	محلّه	ناحیه	منطقه
۶۱	۱/۵	۱۶۷/۴	۲۶۴	محلّه ۱	۱	۱
۱۱۰۵	۲۱	۲۱۸/۱	۴۷۹۴	محلّه ۲		
۱۴۶۰	۳۱	۱۹۹/۷	۶۳۳۸	محلّه ۳		
۳۹۸	۹	۱۹۱/۶	۱۷۲۶	محلّه ۱	۲	
۲۳۶۸	۲۷	۳۶۳/۴	۱۰۰۸۰	محلّه ۲		
۱۹۹۱	۲۵	۳۵۱/۶	۸۹۲۸	محلّه ۱	۱	۲
۱۸۱۹	۱۴	۴۰۸/۴	۶۱۱۳	محلّه ۲		
-	-	۱۴۷/۵	فاقد جمعیت	محلّه ۲-۱		
۲۲۹۶	۳۶	۲۷۱/۷	۹۹۶۱	محلّه ۱	۲	
۸۴۱	۹	۳۶۰/۶	۳۵۳۸	محلّه ۲		
۲۱۶۲	۲۶	۳۴۸	۹۳۸۲	محلّه ۱	شهریه	
۱۴۲۵	۲۳	۲۵۱/۲	۵۷۸۲	محلّه ۲		

محاسبه سرانه کیفیت محیطی در سطح محلات شهر میبد

سرانه زمین، عبارت است از مقدار زمینی که به طور متوسط از هر یک از کاربری‌های شهریه هر نفر از جمعیت آن می‌رسد. استانداردهای سرانه‌ای آموزشی به نسبت جمعیت شهرها در کشورهای مختلف با یکدیگر فرق می‌کند(اسدی و کلاته میمری، ۱۴۰۱:۱۶۶). برای بدست آوردن سرانه کاربری‌های کیفیت محیطی به جمعیت محلات و مساحت کاربری‌ها نیاز می‌باشد.

۱- آموزشی

بر اساس استانداردهای منتج از دفتر فنی وزارت آموزش و پرورش، استانداردهای آموزشی شهری به نسبت هرساکن شهری و برحسب تقسیم‌بندی‌های داخلی شهرها به قرار زیر است: سرانه استاندارد کودکستان در سطح محله‌ای حدود $0/8$ مترمربع است و در سطح محلات شهرمیبد حدود $0/05$ مترمربع می‌باشد که در این مورد با کمبود سرانه‌ای به مقدار $0/75$ مترمربع روبرو هستیم. سرانه استاندارد دبستان در سطح محلات حدود $1/3$ مترمربع می‌باشد و سرانه دبستان در سطح محلات شهرمیبد حدود $1/25$ مترمربع برای هرنفر می‌باشد که در این زمینه در حالت متعادل به سر می‌بریم. سرانه استاندارد مدرسه راهنمایی در سطح ناحیه شهری حدود $1/3$ مترمربع به ازای هرنفر می‌باشد که سرانه مدرسه راهنمایی در سطح نواحی شهرمیبد $0/9$ مترمربع برای هرنفر می‌باشد که در این زمینه با کمبود مواجه هستیم.

سرانه استاندارد دبیرستان در سطح ناحیه شهری حدود $0/9$ مترمربع برای هرنفر می‌باشد و سرانه دبیرستان در سطح شهر میبد حدود $0/95$ مترمربع به ازای هرنفر می‌باشد که وضعیت مطلوب داریم. سرانه استاندارد هنرستان در سطح منطقه شهری حدود 1 مترمربع برای هرنفر می‌باشد و سرانه دبیرستان در سطح شهرمیبد حدود $1/36$ مترمربع به ازای هرنفر می‌باشد که وضعیت ایده آل می‌باشد.

سرانه آموزش عالی و حوزه علمیه در سطح شهر $1/5$ مترمربع به ازای هرنفر می‌باشد و سرانه این کاربری در سطح شهر میبد $0/36$ مترمربع به ازای هرنفر می‌باشد که در این زمینه با کمبود $1/4$ مترمربعی مواجه هستیم. در مجموع سرانه استاندارد آموزشی حدود $4-5$ مترمربع می‌باشد و سرانه کاربری آموزشی در سطح شهرمیبد $4/7$ مترمربع برای هرنفر است در نتیجه سرانه کاربری آموزشی در مجموع در حد سرانه استاندارد قلمداد می‌گردد و با شرایط مطلوبی روبرو هستیم.

۲- بهداشتی-درمانی

سرانه کاربری بهداشتی-درمانی سطح شهرمیبد $2/45$ مترمربعی باشد و سرانه استاندارد کاربری بهداشتی درمانی $1/5-0/75$ مترمربع به ازای هرنفر، بر این اساس این کاربری در سطح شهر میبد در حد مطلوبی قرار دارد.

۳- ورزشی، تفریحی و گردشگری

سرانه استاندارد کاربری ورزشی، تفریحی و گردشگری $2-2/5$ مترمربع می‌باشد و سرانه کاربری ورزشی، تفریحی و توریستی در سطح شهرمیبد حدود $3/7$ مترمربع می‌باشد بنابراین در خصوص این کاربری در حد مطلوب قرار داریم.

۴- فضای سبز

سرانه فضای سبز در سطح شهر میباید $4/2$ متر مربع می باشد که با بررسی و مقایسه با سرانه استاندارد شهری که حدود $7-12$ متر مربع می باشد در شهر میباید با کمبود جدی فضای سبز روبرو هستیم که نیاز به بازنگری و برنامه ریزی جدی مدیران شهری در این زمینه داریم.

۵- تأسیسات و تجهیزات

سرانه استاندارد کاربری تأسیسات و تجهیزات شهری بین $5-7$ متر مربع می باشد، در حالی که سرانه این کاربری در سطح شهر میباید $1/8$ متر مربع می باشد پس در این خصوص با کمبود زیادی مواجه هستیم.

۶- فرهنگی - مذهبی

سرانه کاربری فرهنگی-مذهبی در سطح شهر میباید حدود $3/3$ متر مربع می باشد و سرانه استاندارد این کاربری ها حدود 1 متر مربع به ازای هر نفر می باشد، بنابراین از حد سرانه استاندارد مربوطه بالاتر بوده است.

در شهر میباید به لحاظ تعداد و مساحت کاربری فرهنگی-مذهبی کمبودی وجود ندارد بلکه تعداد و مساحت اختصاص یافته به این کاربری بیش از حد مطلوب بوده است.

۷- اداری-نظامی

سرانه استاندارد کاربری های اداری-انتظامی $1/5-2/5$ متر مربع می باشد و این سرانه در شهر میباید $5/5$ متر مربع می باشد که در این زمینه نیز از وضعیت مطلوبی برخوردار هستیم.

ارتباط پراکندگی جمعیت و توزیع خدمات در محلات شهر میباید

از آنجایی که توزیع خدمات در محلات شهری به منظور تسهیل امر خدمات رسانی و دسترسی مناسب و بهینه شهروندان به آن صورت می گیرد، لذا چنانچه که توزیع خدمات و امکانات شهری بر اساس معیارها صحیح و اصولی نباشد، خدمات رسانی به راحتی انجام نگرفته، خدمات مورد نیاز شهروندان به صورت متعادل در سطح شهر توزیع نمی گردد. در این حالت ممکن است عدم تعادل بین پراکنش جمعیت و فضاهای خدماتی مورد نیاز مشاهده گردد (احدنژاد و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۲).

در این پژوهش، با استفاده از ضریب اسپیرمن، ارتباط بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات بررسی شده است. ضریب به دست آمده $0/582$ بوده که بیانگر ارتباط مستقیم قوی بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات در سطح محلات شهر میباید است. با ملاحظه جدول (۲) و ستون D_2

مشخص می شود بین توزیع خدمات و پراکنش جمعیت تفاوت‌هایی وجود دارد به گونه ای که رتبه جمعیت در محله ۲-۲-۲ و محله ۲ ناحیه منفصل به ترتیب ۹ و ۶ است، در حالی که رتبه شاخص خدماتی ۴ و ۳ است. همچنین محله ۱ ناحیه منفصل شهیدیه از نظر رتبه جمعیتی در مکان ۴ قرار دارد، ولی از نظر رتبه شاخص‌های خدماتی در رتبه ۸ جای دارد. بررسی‌ها نشان می دهد هر چند محلات ۱-۲-۲ و ۱-۱-۱ از نظر رتبه جمعیتی در مکان‌های اول و سوم قرار دارند و به همان نسبت از نظر رتبه شاخص‌های خدماتی در جایگاه‌های دوم و اول قرار دارند، اما از بین محلات یازده گانه، چون این محلات هسته اولیه شهر را تشکیل داده اند، به طور مسلم دارای خدماتی به نسبت زیادتر نسبت به سایر محلات شهری هستند. در نتیجه، با توجه به وضعیت سایر محلات شهری می توان گفت همه محلات شهر به نسبت یکسان و متعادل از امکانات و خدمات شهری برخوردار نگردیده اند و توزیع خدمات بر اساس پراکنش جمعیت نبوده است.

جدول ۲- محاسبه همبستگی اسپیرمن بین رتبه جمعیت و رتبه خدمات در محلات شهری میبد

محللات شهری	رتبه جمعیت	رتبه (شاخص‌های خدماتی) Z	D	D ²
۱-۱-۱	۱۱	۱۱	۰	۰
۱-۱-۲	۵	۹	۴	۱۶
۱-۱-۳	۸	۷	۱	۱
۱-۲-۱	۱۰	۱۰	۰	۰
۱-۲-۲	۲	۶	۴	۱۶
۲-۱-۱	۳	۱	۲	۴
۱-۱-۲	۷	۵	۲	۴
۲-۲-۱	۱	۲	۱	۱
۲-۲-۲	۹	۴	۵	۲۵
محله ۱ ناحیه منفصل شهیدیه	۴	۸	۴	۱۶
محله ۲ ناحیه منفصل شهیدیه	۶	۳	۳	۹

منبع: نگارندگان

براین اساس برقراری ارتباط صحیح و منطقی بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات در داخل محلات شهر امری ضروری است، زیرا تعادل و ارتباط منطقی و مستقیم بین جمعیت و خدمات تا حدود زیادی خدمات رسانی را تسهیل و در رفع عدم تعادل موجود کمک شایانی خواهد کرد.

ذکر این نکته ضروری است که برای این امر برنامه ریزی محلات براساس اولویت ضروری است؛ بدین صورت که در محلات ۱-۱-۲ و ۱-۲-۲ توزیع خدمات در سطح بالایی بوده که افزایش تراکم جمعیت در این محلات برای برقراری ارتباط منطقی احساس می شود، همچنین محلات ۱-۲-۱، ۲-۲-۱، ۲-۲ و ۲-۲-۳ از نظر توزیع خدمات در سطح پایینی می باشد که ظرفیت افزایش جمعیت را دارند. به عبارت دیگر، توزیع خدمات در این محلات متناسب با افزایش جمعیت و نیازها نبوده است.

جدول ۳- اولویت برنامه ریزی محلات شهر میبد

جدول شماره ۳- پیش بینی اولویت برنامه ریزی کیفیت محیطی در محلات شهر میبد		
اولویت	نام محلات	ملاحظات
اول	۱-۱-۲ و ۲-۱-۲	افزایش تراکم جمعیت
دوم	۱-۱-۲، ۲-۱-۲، ۲-۲-۱، ۲-۲-۳، ۱-۲-۱	افزایش شاخص های کیفیت محیطی
سوم	۱-۱-۲، ۱-۱-۱، ۱-۱-۱	افزایش تراکم جمعیت، افزایش شاخص های کیفیت محیطی

منبع: نگارندگان

نتیجه گیری

همه جمعیت شهر از تمامی خدمات به طور یکسان استفاده نمی کنند. از مدارس فقط دانش آموزان استفاده می کنند. از کتابخانه جمعیت با سواد بهره مند می شوند و بعضاً کاربری های دیگر نیز دارای مصرف کنندگان خاصی می باشد بنابراین سعی می گردد حتی المقدور در مواردی که امکان تفکیک استفاده کنندگان از خدمات عمومی وجود دارد این امر صورت گیرد. به عنوان مثال درصد و تعداد دانش آموزان مدارس ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان تفکیک می گردد و سرانه واحدهای آموزشی به ازای تعداد دانش آموزان شهر محاسبه می گردد.

با این توضیح مختصر در خصوص امکانات کلی، کمبودهای خدمات رفاهی، مسکن و کارکردهای اصلی بدین شرح می باشد.

الف - وضعیت خدمات آموزشی در محلات

خدمات آموزشی در سطح شهر، مهد کودک، دبستان، مدرسه راهنمایی، دبیرستان و هنرستان شامل می گردد. مجموعاً ۱۲ مهد کودک، ۴۶ دبستان، ۲۷ مدرسه راهنمایی، ۱۸ دبیرستان و ۱۱ هنرستان در میبد وجود دارد.

- مهد کودک:

تعداد کودکانی که در وضع موجود به مهدکودک مراجعه می کنند ۱۷۲۶ نفر معادل ۳/۲ درصد کل جمعیت شهر (۵۴۰۱۶ نفر) می باشد. مجموع مساحت موجود مهد کودک ۱۳۶۷ متر مربع می باشد و با توجه به سرانه پیشنهادی ۹۰۳۷ متر مربع کمبود وجود دارد. با عنایت به جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده، ۱۹۲۰ متر مربع فضای آموزشی برای مهد کودک مورد نیاز است که مجموعاً در وضع موجود و پیشنهادی ۱۰۹۵۷ متر مربع کمبود سطح دیده می شود.

شعاع دسترسی مهد کودک ۴۰۰ متر تعیین شده است و ۲ مهد کودک موجود در محدوده مرکزی شهر استقرار یافته و محدوده جنوب و شمال شهر فاقد مهدکودک می باشد.
- دبستان:

بر اساس گزارش اداره آموزش و پرورش، ۴۶ دبستان با مساحتی معادل ۸۱۵۳۵ متر مربع در سطح شهر میباید فعال می باشد که مجموعاً ۷۳۹۷ دانش آموز معادل ۱۳/۷ درصد جمعیت کل شهر در این مدارس مشغول تحصیل هستند. با توجه به سرانه پیشنهادی ۷ متر مربع^۱ و تعداد دانش آموزان دبستانی شهر (۷۳۹۷ نفر)، سطح مورد نیاز برای دبستان در وضع موجود ۵۱۸۵۶ متر مربع می باشد که مقایسه سطح موجود با سطح مورد نیاز وضعیت مطلوب دبستان را نشان می دهد. تعداد دانش آموزان دبستانی اضافه شده طی ۱۰ سال آینده ۱۳۹۶ نفر می باشد که مساحتی معادل ۹۷۰۲ متر مربع برای آنها مورد نیاز است. شعاع دسترسی دبستان در شهر میباید ۶۰۰ متر در نظر گرفته شده است و همان طوری که مطالعات وضع موجود آمده است تقریباً تمامی محدوده های شهر تحت پوشش دبستان قرار گرفته است.
- مدرسه راهنمایی:

بر اساس گزارش اداره آموزش و پرورش، ۲۷ مدرسه راهنمایی با مساحتی معادل ۵۶۲۵۹ متر مربع در سطح شهر میباید فعال می باشد که مجموعاً ۴۲۱۸ دانش آموز معادل ۱۰ درصد جمعیت کل شهر در این مدارس مشغول تحصیل می باشند. با توجه به سرانه پیشنهادی ۸ متر مربع و تعداد دانش آموزان مدارس راهنمایی شهر میباید (۴۲۱۸ نفر) سطح مورد نیاز برای مدرسه راهنمایی در وضع موجود ۴۳۲۹۱ متر مربع می باشد که مقایسه سطح موجود با سطح مورد نیاز، وضعیت مطلوب مدرسه راهنمایی را نشان می دهد. تعداد دانش آموزان مدارس راهنمایی که طی ۱۰ سال آینده به شهر میباید اضافه می گردد، ۱۰۱۱ نفر می باشد که مساحتی معادل ۸۰۸۸ متر مربع برای آنها مورد نیاز است.

^۱ - سرانه واحدهای آموزشی (دبستان، مدرسه راهنمایی، دبیرستان و ...) بر مبنای سرانه پیشنهادی سازمان نوسازی و تجهیز مدارس کشور تعیین گردیده است.

شعاع دسترسی مدرسه راهنمایی در شهر میبد ۱۰۰۰ متر در نظر گرفته شده است و همان طوری که در مطالعات وضع موجود آمده است بخش کوچکی از محدوده شمال شهر تحت پوشش مدرسه راهنمایی قرار نگرفته است. لذا این کمبود در توزیع کاربری‌های پیشنهادی مد نظر قرار می‌گیرد.

جمعیت روستاهای حوزه نفوذ نیز ۱۰۵۴ نفر در افق طرح می باشد که تعداد دانش آموزان دوره راهنمایی این روستاها ۱۱۰۵ نفر است بنابر این فضایی به مساحت ۸۸۴۰ متر مربع باید به فضای مورد نیاز برای دانش آموزان ساکن در شهر میبد (۸۰۸۸ متر مربع) اضافه گردد. در مجموع مساحت مورد نیاز برای مدرسه راهنمایی ۱۶۹۲۸ متر مربع می باشد.

- دبیرستان:

بر اساس گزارش اداره آموزش و پرورش، ۱۸ دبیرستان با مساحتی معادل ۳۹۲۸۵ متر مربع در سطح شهر میبد فعال می باشد که مجموعاً ۵۸۳۱ دانش آموز معادل ۱۰/۸ درصد جمعیت کل شهر در این مدارس مشغول به تحصیل می باشند. با توجه به سرانه پیشنهادی ۵ متر مربع و تعداد دانش آموزان دبیرستانهای شهر میبد (۵۸۳۱ نفر) سطح مورد نیاز برای دبیرستان در وضع موجود ۲۹۲۱۰ متر مربع می باشد که مقایسه سطح موجود با سطح مورد نیاز، وضعیت نسبتاً مطلوب دبیرستان را نشان می دهد. تعداد دانش آموزان دبیرستانی که طی ۱۰ سال آینده به شهر میبد اضافه می گردد ۱۰۹۰ نفر می باشد که مساحتی معادل ۵۴۵۰ متر مربع برای آنها مورد نیاز است. شعاع دسترسی دبیرستان در شهر میبد ۱۶۰۰ متر در نظر گرفته شده است و همان طوری که در مطالعات وضع موجود آمده است تقریباً تمامی محدوده‌های شهر تحت پوشش دبیرستان قرار گرفته است. لذا در وضع موجود مشکل خاصی از نظر پراکنش دیده نمی شود.

جمعیت روستاهای حوزه نفوذ نیز ۱۰۵۴ نفر در افق طرح می باشد که تعداد دانش آموزان دبیرستانی این روستاها ۱۱۹۳ نفر است بنابر این فضایی به مساحت ۵۹۶۵ متر مربع باید به فضای مورد نیاز برای دانش آموزان ساکن در شهر میبد (۵۴۵۰ متر مربع) اضافه گردد. در مجموع مساحت مورد نیاز برای دبیرستان ۱۱۴۱۵ متر مربع می باشد.

در یک جمع بندی کلی می توان گفت که مساحت و تعداد واحدهای آموزشی شهر میبد در وضع موجود، نسبتاً مطلوب است اما با توجه به عدم پراکنش بهینه، برخی از محدوده‌های شهری تحت پوشش واحدهای آموزشی قرار نگرفته است. از سویی دیگر برای جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده، سطوحی در نظر گرفته شده است که با توجه به اولویتهای اداره آموزش و پرورش در نقاط مختلف شهر توزیع می گردد.

ب - وضعیت خدمات درمانی در محلات

مجموع مساحت خدمات درمانی در سطح شهر میبید ۱۵۶۶۹۷ متر مربع و سرانه آن در وضع موجود معادل ۲/۹ متر مربع می باشد. سرانه پیشنهادی برای این خدمات ۱ متر مربع می باشد. که بر این اساس سطح مورد نیاز در وضع موجود ۵۴۰۱۶ متر مربع محاسبه می گردد. بنابر این در وضع موجود از نظر سطح و سرانه مشکلی وجود ندارد. طی ۱۰ سال آینده ۱۰۱۴۴ نفر به جمعیت شهر اضافه می شود و با عنایت به سرانه ۱ متر مربع ۱۰۴۴ متر مربع در افق طرح کمبود خدمات درمانی دیده می شود. جمعیت استفاده کننده از خدمات درمانی شهر میبید در محدوده حوزه نفوذ معادل ۱۱۰۵۴ نفر می باشد که با مد نظر قرار دادن سرانه ۱ متر مربع، به همین میزان به سطح پیشنهادی کاربری درمانی افزوده می گردد. بنابر این مجموع مساحت مورد نیاز برای خدمات درمانی در افق طرح معادل ۲۱۱۹۸ متر مربع می باشد. شعاع دسترسی درمانگاه در شهر میبید ۷۵۰ متر و شعاع دسترسی بیمارستان ۱۵۰۰ متر در نظر گرفته شده است؛ و همان طوری که در مطالعات وضع موجود آمده است تقریباً تمامی سطح به جز محدوده شرقی تحت پوشش بیمارستان موجود شهر قرار می گیرد.

د - وضعیت خدمات فرهنگی در محلات

مجموع مساحت خدمات فرهنگی در وضع موجود ۷۲۷۲۸ متر مربع و سرانه آن معادل ۱/۳۵ متر مربع می باشد. سرانه فرهنگی پیشنهادی در شهر میبید ۰/۵ متر مربع و کمتر از سرانه موجود می باشد. بنابر این شهر میبید در زمینه خدمات فرهنگی در وضع موجود دارای وضعیت مطلوب می باشد. با مد نظر قرار دادن جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده (۱۰۱۴۴ نفر) و سرانه پیشنهادی ۰/۵ متر مربع، ۵۰۷۲ متر مربع کمبود برآورد می گردد. علاوه بر این ۵۵۲۸ متر مربع کمبود سطح فرهنگی روستاهای حوزه نفوذ به سطح مذکور اضافه می شود که رقم نهایی معادل ۱۰۶۰۰ متر مربع برآورد می شود.

شعاع دسترسی برای کاربری فرهنگی ۵۰۰ متر (با عملکرد محله ای) و ۱۵۰۰ متر (با عملکرد شهری) در نظر گرفته شده است و با توجه به تمرکز واحدهای فرهنگی در محدوده مرکز و جنوب شهر، محدوده های غرب، شمال و حتی شرق فاقد این کاربری می باشد بنابر این در توزیع واحدهایی چون کتابخانه محله ای، در پیشنهادات طرح به این امر توجه می شود. علاوه بر این محدوده های شمال، شمال شرقی و شرق شهر میبید تحت پوشش خدمات فرهنگی با عملکرد شهری قرار نگرفته اند.

بر اساس اظهارات مسئولین اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی فضاهای فرهنگی پیشنهادی در ۱۰ سال آینده به شرح زیر می باشد:

- مجتمع فرهنگی - هنری

- ایجاد کتابخانه در مقیاس شهر و با سطح وسیع محله مهرجرد (مجموعاً ۱۰ سالن کتابخانه در سطح شهر مورد نیاز است).

- ایجاد کتابخانه در بیده و خانقاه حسن آباد و بفروئیه بارجین و شهیدیه - رکن آباد و مهرآباد - فضای آموزشی ویژه هنرستان هنرهای تجسمی خواهران و برادران در مرکز شهر که کلیه هنرجویان بتوانند از آن استفاده نمایند.

- ایجاد و تجهیز سالن‌های آمفی تئاتر

- اختصاص فضای مناسب ویژه کارگاه مطالعات و پژوهشهای فرهنگی

- اختصاص فضای مناسب جهت ایجاد یک فرهنگسرا در شهر میبد

- تجهیز سالن سینما

در یک جمع بندی کلی می توان گفت کمبود سطح فرهنگی در وضع موجود و پیشنهادی و با لحاظ کردن جمعیت روستاهای حوزه نفوذ، ۱۰۶۰۰ متر مربع برآورد می گردد. همان طوری که در قسمت شعاع دسترسی آمده است، محدوده‌های شمال، غرب و شرق شهر میبد در زمینه کتابخانه محله ای دارای کمبود می باشد.

ه - وضعیت خدمات مذهبی در محلات

مجموع سطوح اختصاص یافته به خدمات مذهبی ۲۰۷۵۴۷ مترمربع و سرانه آن معادل ۳/۸ متر مربع می باشد. سرانه مطلوب برای این کاربری در شهر میبد ۱ متر مربع پیشنهاد شده است و با توجه به سرانه مطلوب کمبودی در وضع موجود دیده نمی شود اما برای جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده، حدود ۱۰۱۴۴ متر مربع فضا برای کاربری مذهبی مورد نیاز است.

و - وضعیت خدمات تجاری در محلات شهر میبد

مجموع سطوح اختصاص یافته به کاربری تجاری معادل ۲۳۳۴۷۱ متر مربع و سرانه آن معادل ۴/۳۲ متر مربع می باشد. سرانه مطلوب برای این کاربری در شهر میبد ۳ متر مربع پیشنهاد شده است و با توجه به سرانه مطلوب، کمبود در وضع موجود دیده نمی شود، اما برای جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده، ۳۰۴۳۲ متر مربع فضا برای کاربری تجاری مورد نیاز است.

ز - وضعیت خدمات ورزشی و تفریحی در محلات شهر میبد

مجموع مساحت مکانهای ورزشی شهر میبد ۱۳۴۰۳۰ متر مربع و سرانه آنها در وضع موجود ۲/۵ متر مربع می باشد و در مقایسه با سرانه پیشنهادی (۳ متر مربع) از میزان کمتری برخوردار است؛ اما واقعیت این است که علاوه بر سرانه نسبتاً پایین کاربری ورزشی، این کاربری در سطح محلات نیز از کمبود برخوردار است. بررسی شعاع دسترسی در واحدهای ورزشی با

عملکرد شهری نشان می دهد که گرچه شعاع دسترسی این اماکن محدوده مرکزی شهر را تحت پوشش قرار نمی دهد (با شعاع ۱۶۰۰ متر) اما با توجه به عملکرد شهری آن، واقع شدن این اماکن در حاشیه شهر (جنوب و شمال) به دور از اشکال است و اماکن ورزشی با عملکرد محله ای باید کمبود کاربری ورزشی در محدوده مرکزی و شمالی را جبران نماید.

زمینهای ورزشی با عملکرد محله ای که با شعاع دسترسی ۴۰۰ متر لحاظ گردیده اند تنها بخش کوچکی از محدوده مرکزی شهر را می پوشانند و تعداد قابل توجهی از محلات شهر فاقد فضاهای ورزشی و تفریحی می باشد. این مساله در مطالعات وضع موجود (شعاع دسترسی اماکن ورزشی) به خوبی مشهود است.

همان طوری که گفته شد از نقطه نظر سرانه کاربریها در وضع موجود کمبودی معادل ۲۷۰۰۸ متر مربع دیده می شود؛ و سطوح ورزشی مورد نیاز برای جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده نیز ۳۰۴۳۲ متر مربع می باشد.

ملحوظ نمودن جمعیت روستاهای حوزه نفوذ به استفاده کنندگان از امکانات ورزشی شهر میباید سطحی معادل ۳۳۱۶۲ متر مربع را به کمبودهای شهر اضافه می کند. بدین ترتیب مجموع کمبود سطح در کاربری ورزشی معادل ۹۰۶۰۲ متر مربع برآورد می گردد.

ح- وضعیت خدمات فضای سبز در محلات شهر میباید

مجموع مساحت کاربری فضای سبز ۲۶۸۸۷۴ متر مربع و سرانه آن ۵ متر مربع می باشد. برای تدوین سرانه مطلوب فضای سبز توجه به شرایط محیطی، اقلیمی و شرایط خاص هر شهر ضروری است با این حال حداقل سرانه پیشنهادی فضای سبز در طرحهای جامع شهرهای ایران ۷ متر مربع و سرانه پیشنهادی دستگاههای ذیربط در عرصه های ملی و بین المللی حدود ۱۵ متر مربع می باشد.

بنابر این سرانه مطلوب پیشنهادی برای شهر میباید ۱۲ متر مربع می باشد که با مقایسه سرانه موجود در شهر کمبود جدی فضای سبز مشخص می گردد. با ملحوظ نمودن این رقم به عنوان سرانه مطلوب مجموعاً ۶۴۸۱۹۲ متر مربع فضای سبز برای جمعیت موجود میباید مورد نیاز است، در حالی که سطح موجود فضای سبز تنها ۲۶۸۸۷۴ متر مربع می باشد و تفاضل آن با سطح مورد نیاز ۳۷۹۳۱۸ متر مربع است به عبارتی دیگر در وضع موجود ۳۷۹۳۱۸ متر مربع کمبود فضای سبز وجود دارد.

علاوه بر این کمبود سطح فضای سبز با توجه به جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده معادل ۱۲۱۷۲۸ متر مربع برآورد می گردد و با افزودن این رقم به کمبود وضع موجود، مجموع سطح مورد نیاز برای فضای سبز ۵۰۱۰۴۶ متر مربع معادل ۵۰ هکتار برآورد می گردد. شعاع دسترسی پارک محله ای ۶۰۰ متر و شعاع دسترسی پارک شهری ۱۶۰۰ متر در نظر گرفته شده

است. گرچه پارکهای با عملکرد شهری بخش عمده شهر را می پوشانند اما پارکهای محله ای اکثر نقاط شهر را در جهات مختلف تحت پوشش قرار نمی دهند.

ط- وضعیت خدمات نظامی و انتظامی محلات شهرمیبد

مساحت اراضی اختصاص یافته به این خدمات در وضع موجود ۵۹۵۶۳ مترمربع و سرانه آن معادل ۱/۱ مترمربع می باشد. سرانه مطلوب این کاربری برای شهر میبد ۱/۵ مترمربع پیشنهاد گردید که مقایسه آن با سرانه موجود نشان می دهد که در وضع موجود کمبودی معادل ۰/۴ مترمربع به ازای هر نفر (مجموعاً ۲۱۶۰۶ مترمربع) مشاهده می شود.

بنابراین مجموع کمبودهای وضع موجود و پیشنهادی معادل ۳۶۸۲۲ مترمربع می باشد. با توجه به سرانه پیشنهادی فوق الذکر طی ۱۰ سال آینده ۱۵۲۱۶ مترمربع از اراضی شهر به این کاربری اختصاص می یابد تا پاسخگوی نیاز جمعیت اضافه شده تا افق طرح باشد.

ی- وضعیت خدمات جهانگردی محلات شهرمیبد

شهر میبد فاقد کاربری جهانگردی می باشد و با توجه به بافت تاریخی و ویژگیهای شهر میبد و ثبت آن در لیست شهرهای باستانی، پیشنهاد می گردد. سرانه پیشنهاد این شهر ۰/۲۵ مترمربع باشد. بدین ترتیب سطح مورد نیاز برای این کاربری درافق طرح ۱۶۰۴۰ مترمربع محاسبه گردیده است.

ک- وضعیت خدمات اداری شهرمیبد

مجموع سطوح اختصاص یافته به کاربری اداری در وضع موجود معادل ۱۲۱۵۸۲ مترمربع و سرانه موجود معادل ۲/۲۵ متر مربع می باشد. سرانه های معمول پیشنهادی برای کاربری اداری در شهرهای ایران بین ۱/۵ تا ۲/۵ متر مربع می باشد اما به دلیل مرکزیت شهرستان، وجود اراضی بایر وسیع و سرانه نسبتاً مناسب در وضع موجود، سرانه مطلوب ۲/۵ متر مربع پیشنهاد گردیده است.

بدین ترتیب در وضع موجود کمبودی معادل ۱۳۵۰۴ مترمربع مشاهده می شود؛ و برای جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده، ۲۵۳۶۰ مترمربع از اراضی شهر به این کاربری اختصاص می یابد. بنابر این مجموع سطوح اختصاص یافته به این کاربری ۳۸۸۶۴ مترمربع می باشد.

و- وضعیت خدمات صنعتی شهرمیبد

مساحت کاربری صنعتی در وضع موجود ۴۰۷۲۹۸ مترمربع و سرانه آن معادل ۷/۵ مترمربع می باشد. بر اساس مطالعات اقتصادی همین طرح، شهر میبد به عنوان یک شهر صنعتی در نظر گرفته شده است و با عنایت به سرانه موجود این کاربری، سرانه پیشنهادی بیشتر از سرانه شهرهای مشابه تعیین گردید، به نحوی که اگر چه در طرح جامع شهرهای ایران بین ۳/۵ تا ۲ مترمربع پیشنهاد شده (وزارت مسکن و شهرسازی) اما سرانه پیشنهادی کاربری صنعتی

در میبده ۵ مترمربع می باشد. بنابر این در وضع موجود شهر کمبودی در این خصوص وجود ندارد و برای جمعیت اضافه شده طی ۱۰ سال آینده، ۵۰۷۲۰ مترمربع به کاربری صنعتی اختصاص می یابد. البته قابل ذکر است که این سرانه برای صنایع سبک می باشد و طبعا صنایع سنگین در شهرک صنعتی استقرار می یابد همچنین صنایع مزاحم و آلاینده موجود در سطح شهر نیز به شهرک صنعتی انتقال می یابد.

منابع و مأخذ:

- ۱- احدنژادروشتی، م.، تیموری، ا.، واعظ لیواری م.، طهماسبی مقدم ح. ۱۴۰۰. تحلیلی بر نابرابری‌های فضایی کیفیت مسکن در محلات بافت میانی شهر زنجان. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. ۶۳: ۳۹-۵۸.
- ۲- اسدی، ا.، کلاته میمری، ر. ۱۴۰۱. تحلیلی بر توزیع فضایی خدمات شهری با محوریت عدالت اجتماعی و تأکید بر رضایت شهروندان (مورد مطالعه: منطقه ۱۱ مشهد). نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. ۶۴: ۱۶۳-۱۷۹.
- ۳- اسماعیل زاده، م. و فرهودی، ر. ۱۴۰۰. شناسایی و تحلیل تغییرات کاربری زمین با تأکید بر کاربری مسکونی واداری منطقه ۶ تهران. فصل نامه جغرافیایی سرزمین. ۳۱: ۹۷-۱۰۵.
- ۴- امین صالحی، ف. ۱۳۸۷. ارتقای کیفیت محیط سکونت در مجتمع‌های بلند مرتبه و ارائه راهکارهای مناسب-نمونه مطالعاتی: شهرک اکباتان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی شهری. دانشگاه تربیت مدرس. ۱۷۶.
- ۵- آزادی، م. ۱۳۹۵. برنامه ریزی شهرهای سالم در اسفراین. پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری. دانشگاه یزد. ۱۶۸.
- ۶- پوراحمد، ا.، فرهودی، ر.، حبیبی، ک. ۱۳۹۰. بررسی نقش کیفیت محیط سکونتی در مهاجرت‌های درون شهری (مطالعه موردی: بافت قدیم خرم آباد). پژوهش‌های جغرافیایی انسانی. ۷۵: ۳۶-۱۷.
- ۷- تاجبخش، ک. ۱۳۸۶. آرمان شهر، فضا، هویت و قدرت در اندیشه اجتماعی معاصر. افشین خاکباز. نشر نی. تهران. ۱۱۶.
- ۸- توفیق، ف. ۱۳۷۰. مجموعه مباحث و روش‌های شهرسازی. وزارت مسکن و شهرسازی. مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران. چاپ دوم. تهران. ۱۵۸.
- ۹- جاجرمی، ک.، کلته، ا. ۱۳۸۵. سنجش وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان، مطالعه موردی: گنبد قابوس. مجله جغرافیا و توسعه: ۶-۱۸.
- ۱۰- حسین زاده، ه. ۱۳۹۶. برنامه ریزی توسعه فضایی شهرستان کاشمر. پایان نامه ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری. دانشگاه یزد. ۱۷۲.
- ۱۱- حیدری، ج. ۱۳۹۵. تحلیل توزیع فضایی کاربری‌های خدمات عمومی شهری در نواحی شهر بوشهر. نشریه جغرافیا و توسعه ناحیه ای. ۲: ۱۲۹-۱۵۳.
- ۱۲- درودی، ا.، زندمقدم، م.، کرکه آبادی، ز. ۱۴۰۲. طراحی منظر شهری پایدار مبتنی بر مشارکت مردمی در مدیریت نوین کلان‌شهرها (نمونه موردی: پهنه رودکی واقع در منطقه یازده شهر تهران). فصلنامه آمایش محیط. ۶۲(۱۶): ۱۰۷-۱۲۴.

- ۱۳- دهقان، م. ۱۳۸۰. بررسی شاخص‌های کمی و کیفی مسکن در شهر یزد و برنامه‌ریزی آتی آن، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا، دانشگاه یزد. ۱۵۸.
- ۱۴- رفیعیان، م. امین صالحی، ف. تقوایی، ع. ۱۳۸۹. سنجش کیفیت محیط سکونت در شهرک اکباتان تهران. فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا. ۴: ۶۳-۸۶.
- ۱۵- رفیعیان، م. عسگری زاده، ز. عسگری زاده، م. ۱۳۸۹. ارزیابی میزان کیفیت مجتمع‌های سکونتی با تأکید بر رویکرد رضایت مندی در محله نواب. فصلنامه مدرس علوم انسانی. ۱: ۱۹۷-۲۱۲.
- ۱۶- زیاری، ک. زرافشان، ع. ۱۳۸۵. بررسی تغییرات کمی و کیفی مسکن در شهر مراغه و پیش‌بینی مسکن مورد نیاز تا سال ۱۴۰۲. مجله جغرافیا و توسعه: ۱۰۵-۸۵.
- ۱۷- سرایی، م. علیزاده شورکی، ی. ۱۳۹۴. ارزیابی سطح توسعه پایدار در محله‌های باغ شهر تاریخی میبد، نشریه پژوهش‌های جغرافیای انسانی. ۳: ۴۵۱-۴۶۲.
- ۱۸- ضیاء توانا، م. قادرمزی، ح. ۱۳۸۸. تغییرات کاربری اراضی در فرایند خزش شهری-روستاها نایسر و حسن آباد سندنجان، نشریه پژوهش‌های جغرافیای انسانی. ۶۸: ۱۳۵-۱۱۹.
- ۱۹- عبودی، ا. ۱۳۸۹. بررسی اثرات گسترش افقی شهر سقز بر ساختار عملکرد روستاهای پیرامونی، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران. ۱۳۸.
- ۲۰- علی محمدی، ع. الماس پور، ف. ۱۳۸۱. کاربرد سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی برای تجزیه و تحلیل شبکه، توزیع فضایی و مکان یابی داروخانه‌ها (مطالعه موردی: منطقه ۶ تهران). فصلنامه تحقیقات جغرافیایی. ۴: ۵۰-۶۲.
- ۲۱- لاله پور، م. اسمعیل پور، م. سرور، ه. ۱۴۰۳. ارزیابی پتانسیل محلات شهری جهت توسعه درونی با استفاده از مدل فازی (نمونه موردی: شهر بناب). فصلنامه آمایش محیط. ۶۵(۱۷): ۴۵-۷۰.
- ۲۲- متولی، ص. ۱۴۰۳. سنجش کالبدی فضاهای عمومی به منظور افزایش امنیت شهری در راستای محیط زیست پایدار با رویکرد CPTED مطالعه موردی: محلات نوساز و ناکارآمد شهر ساری. فصلنامه آمایش محیط. ۶۵(۱۷): ۱۱۷-۱۳۸.
- ۲۳- محمدی، ع. هاشمی معصوم آباد، ر. محمدی، ج. ۱۴۰۰. تحلیل فضایی توزیع و دسترسی به خدمات شهری در سطح محلات شهری با رویکرد عدالت فضایی (مطالعه موردی: کاربری‌های تجاری شهر اردبیل). تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی: ۹۹-۱۱۷.
- 24- Abdul Mohit M., Ibrahim M., Razidah Rashid Y, 2010. Assessment of residential satisfaction in newly designed public low-cost housing in Kuala Lumpur, Malaysia"; J. Habitat International, 34: 18-27.
- 25- Galster G., W. Hesser G, 1981. Residential satisfaction: Compositional and contextual correlates"; J. Environment and Behavior, Vol.13, 6: 735-758.

-
- 26-Campbell, A, Converse, P. E, and Rodgers, W. L, 1976. the quality of American life: Perceptions, evaluations, and satisfactions, newyork: Russell sage Foundation.
- 27-Jen Tu Kung., Ting Lin Li, 2008. Evaluative structure of perceived residential environment quality in high-density and mixed-use urban settings: An exploratory study on Taipei City”; J. Landscape and Urban Planning, 87: 157- 171.
- 28-Orselli, E., Bayrakci, E. & Kahraman S. 2017. Citizen Satisfaction with municipal services: The case of Konya municipality. Global Journal of Sociology: Current Issues. 7: 73-82.
- 29-Qiang Niu, Ye Wang, Yuan Xia, Hao Wu, ID and Xi Tang. 2018. Detailed Assessment of the Spatial Distribution of Urban Parks According to Day and Travel Mode Based on Web Mapping API: A Case Study of Main Parks in Wuhan" International Journal of Environmental Research and Public Health, 15:1-14.
- 30- Weber Ryan, Wang Shinan, Anderson Timothy. 2016. A Spatial Analysis of City-Regions: Urban Form & Service Accessibility, Journal Nordregio Working Paper, 2:1-49.